

Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss

EWALUACJA W PROCESIE DYDAKTYCZNYM NA PRZYKŁADZIE UZNAWALNOŚCI EFEKTÓW KSZTAŁCENIA POZAFORMALNEGO I NIEFORMALNEGO

EVALUATION IN THE TEACHING PROCESS RECOGNITION ON THE EXAMPLE OF THE EFFECTS OF EDUCATION FORMAL AND INFORMAL

Katedra Finansów Przedsiębiorstw, Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku
ul. Dolna Brama 8, 80-821 Gdańsk, e-mail: ppqq@poczta.onet.pl, gvoss@wp.pl

Summary. The problem of recognition of learning outcomes acquired in non-formal and informal learning is a new problem for our country. However, in line with the recommendation of the Council of the European Union of 5 September 2012 on the validation of non-formal learning and informal learning, all the countries of the European Union are obliged to ensure that by 2015, the creation of the national system of recognition of learning outcomes. It is therefore necessary to quickly prepare and introduce appropriate dis-bonds. The aim of this paper is to present the results of testing a model among the candidates for studies conducted in May 2014 as part of an innovative project entitled: PI – The new model shape-education – Recognition of non-formal and informal education at the tertiary level in Management "conducted by the School banking in Gdansk.

Słowa kluczowe: badanie ankietowe, edukacja, kształcenie pozaformalne i nieformalne, uznawalność efektów kształcenia.

Key words: education, non-formal and informal education, recognition of education outcomes, survey.

WSTĘP

Rynek usług edukacyjnych podlega ciągłym zmianom, dostosowując się do potrzeb współczesnego rynku pracy, a w szczególności do oczekiwań pracodawców, ponieważ niezależnie od wielkości każde przedsiębiorstwo jest osadzone w określonej społeczności i wchodzi w relacje z różnymi interesariuszami (Kuraszko i Augustyniak 2009). Niektóre ze zmian podyktowane są uwarunkowaniami prawnymi i wynikają z zaleceń Unii Europejskiej. Jedną ze zmian, którą do 2015 roku mają wprowadzić kraje członkowskie UE, jest uznanie efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w szkolnictwie wyższym. W związku z tym nowelizacja ustawy o szkolnictwie wyższym zobowiązuje uczelnie do wprowadzenia zmian i przyjęcia efektów uczenia się jako podstawy do uznania i zwolnienia kandydatów na studia z przedmiotów, w przypadku których efekty kształcenia zostały przez nich osiągnięte w ramach realizacji obowiązków zawodowych, kursów, szkoleń.

Uznanie efektów kształcenia uzyskanych w systemie pozaformalnym i nieformalnym przyczyni się do podjęcia studiów przez osoby pracujące, które chcą uzupełnić swoje kwalifikacje. Kandydaci na studia powinni posiadać odpowiednią wiedzę nt. możliwości uznawania efektów kształcenia oraz znać zasady obowiązujące na uczelni. Powinni też znać wymagania formalne i merytoryczne w tym zakresie.

W wyniku przeprowadzonych badań podczas realizacji projektu „PI – nowy model kształcenia – uznawanie efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w kształceniu na poziomie wyższym na kierunku zarządzanie” został określony podstawowy zakres informacji dla kandydatów na studia, którzy będą składać podania i dokumenty wymagane podczas weryfikacji uzyskanych efektów kształcenia w systemie pozaszkolnym.

Celem artykułu jest zaprezentowanie wyników realizacji procesu uznawalności efektów kształcenia kandydatów na studia I stopnia na kierunku zarządzanie w Wyższej Szkole Bankowej w Gdańsku, a także wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród kandydatów uczestniczących w procesie uznawalności.

EWALUACJA W PROCESIE UZNAWALNOŚCI EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

Ewaluacja polega na systematycznym badaniu określonych wartości, cech lub planu działania na podstawie przyjętych kryteriów. Ma ona na celu usprawnienie zasad funkcjonowania, rozwoju lub lepsze zrozumienie zagadnień będących przedmiotem badania.

Ewaluacja wewnętrzna daje podstawy do analizy wpływu badanego procesu na specyficzne problemy strukturalne. Jest także częścią procesu podejmowania decyzji.

Ewaluacja w systemie edukacyjnym pozwala na ocenę przydatności i skuteczności podejmowanych działań dydaktycznych. W ramach realizowanego projektu „PI – nowy model kształcenia – uznawanie efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w kształceniu na poziomie wyższym na kierunku zarządzanie” proces ewaluacji obejmował wszystkie obszary związane z nowym modelem kształcenia. Wypracowane elementy modelu uznawalności efektów kształcenia (modele prawny, organizacyjny i narzędziowy) były wielokrotnie prezentowane i poddawane ocenie potencjalnych użytkowników. Mimo że model będzie wykorzystywany przez pracowników dydaktycznych i administracyjnych, najważniejszą grupą użytkowników będą sami zainteresowani, czyli kandydaci na studia. Stanowili oni jedną z grup poddanych badaniom. Przetestowanie skuteczności założeń przyjętych w modelu, a następnie przeprowadzenie badań ankietowych wśród kandydatów na studia pozwala na ocenę przydatności i skuteczności opracowanego modelu.

CHARAKTERYSTYKA I METODYKA BADANIA

Procesem uznania efektów kształcenia, zdobytych w systemie nieformalnym i pozaformalnym, objęto kandydatów na I rok studiów na kierunku zarządzanie w Wyższej Szkole Bankowej w Gdańsku (WSB). Proces ten został przeprowadzony w ramach realizacji projektu innowacyjnego pt. „PI – nowy model kształcenia – uznawanie efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w kształceniu na poziomie wyższym na kierunku zarządzanie”, realizowanego przez Wyższą Szkołę Bankową w Gdańsku i współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu przewidzianego na lata 2012–2015 jest opracowanie i wdrożenie całościowego modelu uznawalności efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w szkolnictwie wyższym, obejmującego modele prawny, organizacyjny oraz narzędziowy. Nad jego stworzeniem pracuje zespół ekspertów z kilku uczelni wyższych w Polsce.

Kandydaci na studia o możliwości skorzystania z procesu uznawalności efektów kształcenia zdobytych w systemach nieformalnym i pozaformalnym zostali poinformowani przez dział rekrutacji WSB. Aby ułatwić im przygotowanie wniosku i skompletowanie odpowiednich dokumentów, przygotowano i przekazano kandydatom specjalną instrukcję zawierającą szczegółowy opis przebiegu całego procesu. Rozpoczęcie procedury wymagało od kandydatów złożenia niezbędnych dokumentów:

- wniosku o przeprowadzenie procesu uznania efektów kształcenia z podaniem przedmiotów, których uznanie miało dotyczyć;
- arkusza samooceny odrębnie dla każdego przedmiotu, z wykazem załączników, które miały stanowić podstawę uznania poszczególnych efektów kształcenia;
- kompletu ponumerowanych załączników mających potwierdzać osiągnięcie efektów kształcenia i stanowiących podstawę ich uznania.

CHARAKTERYSTYKA GRUPY BIORĄCEJ UDZIAŁ W PROCEDURZE UZNANIA EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

Kompletne dokumenty, stanowiące podstawę rozpoczęcia procesu uznania efektów kształcenia, złożyło 20 kandydatów na I rok studiów na kierunku zarządzanie. W przypadku dwóch kandydatów dokumentacja nie była kompletna, nie zawierała m.in. arkusza samooceny lub był on wypełniony nieprawidłowo. Z tego powodu podania tych studentów zostały odrzucone, o czym ich poinformowano, aby mogli dokonać ewentualnych uzupełnień. Część kandydatów złożyła dokumenty w celu uznania tylko jednego przedmiotu. Jednak większość wnioskowała o uznanie efektów kształcenia z kilku przedmiotów realizowanych w ramach procesu kształcenia. Szczegółową liczbę przedmiotów, o których uznanie wnioskowali kandydaci, przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Liczba przedmiotów, o uznanie których wnioskowali kandydaci

Liczba przedmiotów	Liczba kandydatów	Udział [%]
Jeden	3	15
Dwa	7	35
Trzy	8	40
Cztery	2	10
Razem	20	100

Źródło: opracowano na podstawie przeprowadzonego badania.

Szczegółowy wykaz przedmiotów, o których uznanie wystąpili kandydaci na studia, przedstawiono w tab. 2.

Tabela 2. Wykaz przedmiotów, o uznanie których wnioskowali kandydaci

Przedmiot	Liczba podań	Udział [%]
Finanse przedsiębiorstw	1	2,0
Marketing	6	12,2
Podstawy prawa	11	22,4
Podstawy rachunkowości	15	30,6
Podstawy zarządzania	6	12,2
Sprawozdawczość finansowa	8	16,3
Zarządzanie jakością	2	4,1
Razem	49	100,0

Źródło: opracowano na podstawie przeprowadzonego badania.

Głównymi dokumentami składanymi przez kandydatów na studia, które miały stanowić podstawę uznania efektów kształcenia, były: świadectwa i dyplomy ukończenia kursów i szkoleń, zawierające wykaz przedmiotów i liczbę godzin, zaświadczenia z zakładów pracy z zakresem obowiązków i zadaniami wykonywanymi na stanowisku pracy.

WYNIKI PRZEPROWADZONEGO PROCESU UZNANIA EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

Analiza złożonych dokumentów została przeprowadzona w dniu 25 czerwca 2014 roku w siedzibie Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku przez komisję ds. uznawalności, w skład której weszli specjaliści z poszczególnych przedmiotów ze stopniem naukowym doktora.

Po zapoznaniu się z dokumentacją złożoną przez kandydatów eksperci, wykorzystując elektroniczny arkusz oceny, dokonali weryfikacji osiągnięcia przez kandydatów efektów kształcenia przypisanych w sylabusach do poszczególnych przedmiotów. Warunkiem uznania przedmiotu było uznanie wszystkich efektów kształcenia do niego przypisanych. W przypadku, gdy nie udało się pozytywnie zweryfikować jednego lub więcej efektów, przedmiot nie został uznany. W przypadku uznania wszystkich efektów elektroniczny arkusz oceny umożliwił ustalenie oceny końcowej dla danego kandydata, tj. oceny dostatecznej, dobrej lub bardzo dobrej.

Podsumowując wyniki prac komisji ds. uznawalności, należy stwierdzić, że zdecydowała się ona uznać efekty kształcenia wszystkich lub części przedmiotów, których dotyczyły wnioski 15 kandydatów (75%). W przypadku 5 kandydatów (25%) komisja nie uznała żadnego przedmiotu objętego wnioskami. Analizując wyniki procesu uznawalności pod względem przedmiotów, należy stwierdzić, że komisja zdecydowała się uznać efekty kształcenia w przypadku 24 przedmiotów, co stanowi 49%. W przypadku 25 przedmiotów (51%) komisja podjęła decyzję o nieuznaniu efektów kształcenia. Najwięcej pozytywnych decyzji dotyczyło przedmiotu podstawy rachunkowości (86,7% wszystkich podań dotyczących tego przedmiotu). Nie uznano natomiast żadnego wniosku dotyczącego marketingu i finansów przedsiębiorstw. Szczegółową liczbę pozytywnych i negatywnych decyzji, dotyczących poszczególnych przedmiotów, przedstawiono w tab. 3. W tabeli 4 podano natomiast średnią ocen dla poszczególnych przedmiotów, obliczoną tylko na podstawie ocen pozytywnych.

Tabela 3. Liczba pozytywnych i negatywnych decyzji o uznaniu efektów kształcenia

Przedmiot	Przedmiot uznany		Przedmiot nieuznany		Razem
	liczba	udział [%]	liczba	udział [%]	
Finanse przedsiębiorstw	0	0,0	1	100,0	1
Marketing	0	0,0	6	100,0	6
Podstawy prawa	4	36,4	7	63,6	11
Podstawy rachunkowości	13	86,7	2	13,3	15
Podstawy zarządzania	2	33,3	4	66,7	6
Sprawozdawczość finansowa	4	50,0	4	50,0	8
Zarządzanie jakością	1	50,0	1	50,0	2
Razem	24	49,0	25	51,0	49

Źródło: opracowano na podstawie przeprowadzonego badania.

Tabela 4. Średnia ocen z przedmiotów uznanych w procesie uznawalności efektów kształcenia

Przedmiot	Średnia ocena
Finanse przedsiębiorstw	–
Marketing	–
Podstawy prawa	3,75
Podstawy rachunkowości	4,46
Podstawy zarządzania	3,00
Sprawozdawczość finansowa	4,25
Zarządzanie jakością	4,00

Źródło: opracowano na podstawie przeprowadzonego badania.

Korzystając z wypełnionych elektronicznych arkuszy oceny komisja ds. uznawalności przygotowała dla każdego kandydata oddzielnie decyzję, dotyczącą uznania lub nieuznania efektów kształcenia z przedmiotów przez niego wybranych. Wszystkie decyzje zostały wydrukowane i podpisane przez dziekana Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku. Dodatkowo do decyzji dołączono wypełnione przez ekspertów wydrukowane karty oceny.

OPINIE STUDENTÓW NA TEMAT PROCESU UZNANIA EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

Metodologia badania

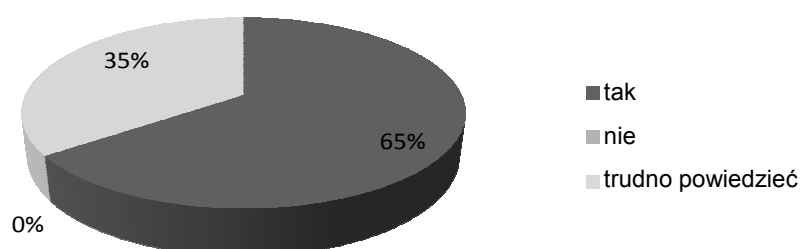
Po zakończeniu procesu uznania efektów kształcenia poproszono kandydatów biorących w nim udział o wypełnienie przygotowanego kwestionariusza ankietowego, aby umożliwić im ocenę przebiegu całego procesu i jakość składanych dokumentów.

Przygotowane kwestionariusze ankietowe składały się z 5 pytań. Cztery z nich wymagały udzielenia tylko odpowiedzi *tak* lub *nie*, ale tam, gdzie to było możliwe i wydawało się zasadne, pozostawiano respondentom swobodę wyrażenia własnych opinii. W opracowaniu wyników badania wykorzystano metody statystyczne, ze szczególnym uwzględnieniem wskaźnika struktury.

Kwestionariusze ankietowe wypełniło 20 osób, czyli wszystkie, które wzięły udział w procesie uznania efektów kształcenia. Wszystkie kwestionariusze zostały wypełnione poprawnie i poddane dalszej analizie.

Wyniki badania

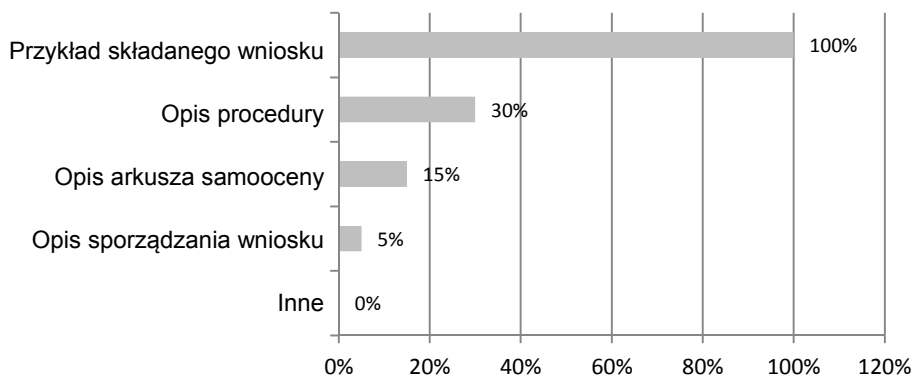
Pierwsze pytanie w ankiecie dotyczyło przedstawionej kandydatom instrukcji prezentującej procedurę uznawalności efektów kształcenia. Kandydatów zapytano, czy instrukcja zawiera wszystkie niezbędne informacje. Twierdząco odpowiedziało 65% badanych, zaś 35% wskazało odpowiedź: *trudno powiedzieć*. Nikt z respondentów nie udzielił odpowiedzi negatywnej. Uzyskane wyniki prezentuje rys. 1.

Rys. 1. Czy zaprezentowana instrukcja, dotycząca procesu uznawalności, kompleksowo rozwiązuje problem uznawalności efektów kształcenia

Źródło: opracowano na podstawie przeprowadzonego badania.

W kolejnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o wskazanie, którą część instrukcji (opis procedury, opis sporządzania wniosku, opis arkusza samooceny, kompleksowy przykład składanego wniosku) należałoby uszczegółowić. Respondentom pozostawiono swobodę w udzielaniu odpowiedzi. Uzyskane wyniki prezentuje rys. 2.

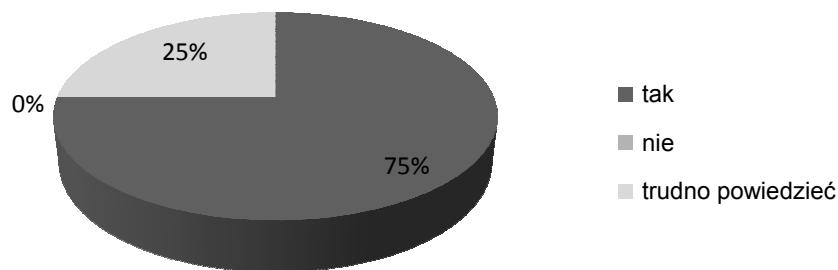
Rys. 2. Elementy instrukcji, które należy uszczegółowić

Źródło: opracowano na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wszyscy respondenci wskazali, że instrukcja powinna zawierać przykład składanego wniosku. Mniej respondentów uważało, że należałoby uszczegółowić opis procedury procesu uznawalności efektów kształcenia.

Trzecie pytanie dotyczyło wniosku o uznanie efektów kształcenia osiągniętych w systemach nieformalnym i pozaformalnym. Respondentów zapytano, czy zawiera on wszystkie niezbędne informacje. Odpowiedzi twierdzącej udzielili wszyscy biorący udział w badaniu.

W następnym pytaniu zapytano badanych, czy przedstawiony syllabus dotyczący wybranego przedmiotu, o którego uznanie ubiegał się kandydat na studia, zawiera wszystkie niezbędne informacje, aby na jego podstawie można było złożyć prawidłowy wniosek o uznanie efektów kształcenia. Odpowiedzi twierdzącej udzieliło 75% badanych, 25% wskazało odpowiedź: *trudno powiedzieć* (por. rys. 3).

Rys. 3. Czy syllabus dotyczący wybranego przedmiotu zawiera informacje niezbędne w procesie uznawalności efektów kształcenia

Źródło: opracowano na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Ostatnie pytanie dotyczyło wzoru zaświadczenia o efektach kształcenia osiągniętych w systemach nieformalnym i pozaformalnym. Respondentów zapytano, czy to zaświadczenie zawiera niezbędne informacje. Odpowiedzi twierdzącej udzieliło 100% badanych.

PODSUMOWANIE

Proces uznawalności efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego jest nowym rozwiązaniem na polskim rynku edukacyjnym. Założenia przedstawione przez Komisję Europejską wprowadzają istotne zmiany w zakresie kształcenia i osiągania efektów kształcenia na danym kierunku studiów. Bez wątplenia sukces kształcenia zależy od pewnych kluczowych uwarunkowań, dotyczących nie tylko kadry dydaktycznej, ale również studentów (Bruhlmeier 2011). Dzięki możliwości uznania pozaformalnych efektów kształcenia, kandydaci pracując, działając, realizują swoje aspiracje zawodowe, zwiększają swoje możliwości i swój potencjał (Kubinowski i Nowak 2006). W raporcie Delorsa (1998) podano zadania stawiane przed edukacją:

- a) uczenie się zdobywania wiedzy,
- b) uczenie się działania,
- c) uczenie się harmonijnego współdziałania,
- d) uczenie się życia.

Kandydaci na studia są otwarci na wszelkie nowości edukacyjne. Świadczą o tym przeprowadzone badania i testowanie procesu uznawalności w grupie kandydatów na studia. Opracowany przez autorów projektu model jest sprawdzalny i pozwala na sprawne, a także zrozumiałe dla kandydatów zweryfikowanie osiągniętych efektów kształcenia. Jak każdy nowy model, będzie on podlegał dalszej ewaluacji w celu zapewnienia wysokiej jakości procedur. Doświadczenia powinny służyć usprawnieniu prac komisji, a kandydatom na studia zapewnić szybki proces oceny osiągniętych efektów.

Podsumowując proces uznania efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego, dotyczących kandydatów na studia na kierunku zarządzanie, należy stwierdzić, iż modele prawny i organizacyjny, uzupełnione o element instrukcji dla kandydatów, zostały zweryfikowane pozytywnie. Przygotowane i opracowane narzędzia pozwalają na przeprowadzenie procesu uznawalności efektów kształcenia i wydanie decyzji, w zakresie uznania lub nieuznania efektów kształcenia, dotyczącej poszczególnych kandydatów i przedmiotów. Ponadto na podstawie badania ankietowego, przeprowadzonego wśród kandydatów na studia, biorących udział w testowaniu modeli, należy stwierdzić, że przebieg procesu uznawalności efektów kształcenia, zdobytych w systemach nieformalnym i pozaformalnym, oraz poszczególne elementy, wchodzące w skład wniosku o rozpoczęcie procedury uznawalności, zostały przez kandydatów na studia ocenione pozytywnie. Jeśli chodzi o zadane pytania, nie uzyskano żadnej odpowiedzi negatywnej, a w niektórych przypadkach liczba odpowiedzi pozytywnych stanowiła 100%. Ponadto zdaniem respondentów instrukcja dla studenta powinna dodatkowo zawierać przykład składanego wniosku.

PIŚMIENNICTWO

- Bruhmeier A.** 2011. Kształtowanie człowieka 27 kamyczków jednej mozaiki. Kraków, PTP Impuls, 99.
- Edukacja. Jest w niej ukryty skarb.** 1998. Red. J. Deleros. Raport UNESCO na XXI w. Warszawa, [b.w.], 111.
- Kubinowski D., Nowak M.** 2006. Metodologia pedagogiki. Kraków, PTP Impuls, 149.
- Kuraszko I., Augustyniak S.** 2009. 15 polskich przykładów społecznej odpowiedzialności biznesu. Warszawa, FIO, 72.
- Prewysz-Kwinto P., Voss G.** 2013. Implementation of the process of recognising education effects obtained in non-formal and informal education systems in higher education institutions in Poland. *J. Educ. Soc. Res.* 3(7), 249–255.